

Bacheloroppgave

VPL05 Vernepleie

Kan de ikke bare få være stille? En litteraturstudie om hvordan forstå barn som er stille.

Silent children - should we let them be quiet?

A literature review on how to understand silent children.

Monica Raknes Eikebø

Totalt antall sider inkludert forside: 34

Molde, 21.05.2019

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none"> • ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands. • ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt. • ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt. • har alle referansene oppgitt i litteraturlisten. • ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i URKUND, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht.

Personopplysningsloven skal meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD, for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av NSD?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Ingrid Johnsen Hogstad

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja   nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja   nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja   nei

Dato: 21.05.2019

Antall ord: 10159

Sammendrag

Tema for oppgaven er barn som er stille. Hva kjennetegner et stille barn, hvordan oppleves det å være et stille barn og hva kan være årsaken til at noen barn blir stille. Fokuset og problemstillingen i oppgaven har vært på om de bare kan få være stille, eller om de ikke kan det. Bør foreldre til stille barn la de få lov til å være stille? Hva med skolen og hjelpeapparatet ellers, bør de la de få være stille? Noen av barna som betegnes som stille er ofte triste og ensomme, adferden deres blir ofte oppfattet som passiv og hemmende for dem selv. Andre barn som betegnes som stille kan bli oppfattet som harmoniske. Gruppen av barn kan være vanskelig å oppdage og identifisere, fordi de ofte blir «borte» i den hektiske hverdagen. I tillegg er det ofte slik at de prøver å skjule hvordan de har det, og at de kanskje er ensomme. I andre tilfeller er stille barn et uttrykk for at de er stille og forsiktige av natur. Personligheten deres er av den mer introverte typen, og noen av disse barna har det kanskje helt fint med å være litt mer for seg selv enn andre barn.

Teorier som er utarbeidet ved hjelp av forskning på fenomenet stille barn kan kanskje fortelle oss mer om barna som er stille, hvordan vi kan se og fange opp forskjellen på de barna som trenger hjelp for å komme seg ut av sin taushet, og de barna som ser ut til å ha det fint selv om de er stille og forsiktig av seg.

Hovedfunn i oppgaven går ut på at det går ikke an å bare vente på at de stille barna selv skal komme ut av stillheten om de er av de barna som har sosiale utfordringer på grunn av sin adferd. Andre funn tilsier at naturlig introverte barn har det helt fint om de får lov til å være seg selv, og om omverdenen tar hensyn til at de er introverte barn og legger forholda til rette for at også de skal trives og utvikle seg positivt. Kunnskap om de ulike årsakene er viktig for de som har kontakt med barna. Med økt kunnskap vil det være lettere å forstå og fange opp hvordan barna har det. Det blir da lettere å bistå slik at de som trenger hjelp får den hjelpen de trenger. Det vil da også bli lettere å se og forstå de barna som kanskje har det fint selv om de er et stille barn, og dermed ta hensyn til deres behov for å få være i fred.

Innhold

1.0	Innledning	1
1.1	Teori: Atferdsproblem og gap-modellen	5
1.2	Atferdsproblem.....	6
1.3	Gap-modellen	7
2.0	Metode.....	8
3.0	4 tema i litteraturen om barn som er stille	9
3.1	Introversjon	11
3.2	Selektiv mutisme	12
3.3	Innagerende adferd	13
3.4	Sjenanse og sosial angst	15
3.5	Oppsummering	15
4.0	Barn som er stille sett i lys av gap-modellen.....	16
5.0	Avslutning/resultat.....	22
6.0	Litteraturliste.....	25

1.0 Innledning

Hva skal du svare når du ikke kan svare at du ikke kan svare?

Kai er den stilleste gutten i den mest bråkete klassen på hele skolen. Alle hvisker og snakker og roper og ler hele tida. Ingen skjønner hvorfor Kai er stille. Hvorfor sier du ingenting? maser de. Har du en hemmelighet? (Nortun 2012: siste side)

Sitatet over er hentet fra boka *Taus* av Harald Nortun (2012). I boka skriver han varmt og engasjerende om et tema som de fleste vet lite om. De som leser boka *Taus* beveger seg inn under huden til gutten Kai. Der kjenner man på hans følelser og får en opplevelse av hvordan det er å være en gutt med de utfordringer det er å ikke kunne snakke med andre på samme måte som klassekameratene gjør, og hvordan det oppleves at andre maser og spør om hvorfor han ikke snakker.

Så fint! Sier Silje lavt. Tegner du ofte?

***Må svare**, tenker Kai. Hendene hans blir så klamme at arket blir bulkete som et vått maleri. Om jeg tegner ofte? Hvor ofte tegner andre? Hvor mye er mye? Hver dag? En time? Flere kommer. De står tett og ser. Spørsmålet henger over nakken. Om han tegner mye? **Må svare**, tenker Kai. **Svare**. (Nortun 2012:25).*

Utdraget fra boka forteller om hvordan et stille barn kan tenke og føle. Kan vi tenke oss hvordan hverdagen er for et barn som har slike utfordringer?

De stille barna ligger mitt hjerte nært og valg av tema var derfor enkelt. Jeg har satt meg godt inn i tematikken både før og under skriving av denne oppgaven. Min oppfatning på forhånd er at omgivelsene på en måte kanskje glemmer disse barna. Barn som ikke krever noen verdens ting. Barn som aldri lager noe styr eller problemer for noen andre. Barn som aldri roper høgest, de bare er der.

Barneombudet i landet vårt slår fast at alle har rett til å være den man vil uten å bli diskriminert. Alle mennesker er forskjellige, og det er viktig at man respekterer hverandre.

Det er veldig vanlig og helt normalt å endre hva man liker og hvem man vil være i løpet av barndommen og ungdomstiden. Det er en del av det vi kaller å «finne sin egen identitet». Noen kaller det også «å finne seg selv» (barneombudet.no). Barnekonvensjonen ble vedtatt av FN i 1989 og de fleste land i verden har sagt de vil følge opp den. Rettighetene i barnekonvensjonen handler om fire hovedområder: barns rett til ikke-diskriminering, barns rett til liv og utvikling, barns rett til medvirkning og barns beste. Barns rett til identitet og til å være seg selv er et viktig område i barnekonvensjonen og dekkes blant annet av rett til å ha et navn og få høre til i det landet de er født i (artikkel 7), og rett til kultur, religion og språk (artikkel 30). Rett til å være den jeg er, kan også knyttes til retten til å tenke, tro og mene det man selv ønsker (Barnekonvensjonen 1989). Samfunnet må ikke glemme å ivareta individ ved å verdsette de for den de er. Alle mennesker er like og forskjellige, at man har mange forskjellige kjennetegn, evner, egenskaper og så videre. Alle har rett til å uttrykke seg, utøve sin kultur og ha frihet til å være den man er. Så ja, hvorfor kan ikke bare alle barn få være som de er? Hvorfor ikke bare la barna som er stille få lov til å være det? Hva taler for og hva taler imot at samfunnet skal gjøre noe med at disse barna er stille? Kan ikke bare samfunnet ivareta og sette pris på de egenskapene som de stille barna har?

Alle mennesker er forskjellige, også alle barn. Det finnes noen barn som tar liten plass. De er stille og forsiktige av seg, de innordner seg regler og er lite synlige. De sitter gjerne for seg selv, stiller seg bakerst i køen, lytter til andre og de havner ikke i konflikter. Stille, snille, og behagelige barn som ofte blir oppfattet som harmoniske. Men kanskje er de ikke bare harmoniske, kanskje skjules en fortvilelse eller et taust skrik bak masken? Kanskje har barnet inntatt en rolle det ikke kommer ut av, kanskje bærer det på en hemmelighet? Kanskje er barnet preget av angst og usikkerhet, og ordene setter seg fast i halsen? Eller kanskje mangler barnet ordene som trengs for å delta på linje med resten? Eller kanskje er det slik at barnet har det helt fint med å være stille?

Barn kan være introvert av natur og trives best i sitt eget selskap. Introversjon og ekstroversjon er stabile trekk ved vår personlighet. Det er noe vi er, og ikke noe som vi kan velge bort eller som lett kan forandres på. Innenfor fagfeltet psykologi så er det bred enighet om at introverte mennesker får energi av å være alene (Cain, 2013). Kanskje det stille barnet rett og slett ikke har behov for å snakke så mye med andre?

Hva er det som gjør at noen barn trekker seg tilbake, er stille og havner utenfor det sosiale felleskapet? Er disse barna stillere enn andre fra fødselen av, eller er det miljøet som gjør at de er stille? Det går frem av litteratur og forskning på området at det kan være mange årsaker til at noen barn er stille (Omdal 2016, Flaten 2010, Lund 2012). «De stille barna» er blitt en fellesbetegnelse på de barna som er stille og tilbaketrukkne (Lund 2012).

I oppgaven brukes stille barn som en paraplybetegnelse for barn som av ulike årsaker er veldig stille og forsiktige av seg. Det er viktig å merke seg at det er ulike grader av å være stille, alt fra å være litt stille og beskjeden til å ha en så innagerende adferd at det kan betegnes som en adferdsvanske. Gruppen av barn består av ulike individer med ulike behov og de har ulike tanker og opplevelser knyttet til det at de er stille. Derfor må det mest sannsynlig være slik at de har individuelle behov for hjelp og tilrettelegging i forhold til faglig og sosial utvikling, og individuelle behov i forhold til om de trenger noen slags form for tilrettelegging eller om de ikke trenger det.

Den plagsomme stillheten rammer ganske mange barn. En antar at mellom 10 og 30 prosent av skoleelevene er sjenerte og stille. Rundt 10 prosent av dem har et alvorlig problem (Kvarme i Nøra 2013). Lund (2012) hevder at av alle skolebarn så er det mellom fem og åtte prosent som er så stille og tilbaketrukkne at de sliter på skolen (Lund, 2012). Mange unge dropper ut av videregående opplæring i dag, tallet i 2018 er rundt 25% av elevene (statistisk sentralbyrå 2019). Kanskje kan årsaker spores tilbake til grunnskolen? Det er viktig å forebygge tidlig og legge til rette for at alle elevene skal trives på skolen. Vi må «heie» de unge frem og legge til rette for *alle* elevene både i grunnskole, i videregående skole samt i lærebedrifter der ungdommene starter i lærlingjobber.

Så kan man spørre seg da, når barn betegnes som stille barn, har de da et atferdsproblem? Forskning på området sier at det å være stille *kan* være et atferdsproblem (Lund 2012, Omdal 2013). Innagerende adferd som hemmer barn i deres aktiviteter og gjøremål, kan være et eksempel på at det å være stille har blitt et atferdsproblem. Når man ser på atferdsproblematikk for eksempel på skolene så har det vært i fokus i veldig mange år tilbake i tid (Ogden 2009). Det kan tyde på at fokuset har vært på utagerende adferd og de såkalte «bråkete» og urolige elevene. Årsaker til det kan kanskje være at slik adferd oppleves som forstyrrende i undervisningen? Det kan se ut til at både i skole og i

helseapparatet så er det de utagerende barn og unge som får all oppmerksomhet, de innagerende forblir usynlige (Flaten, 2010). Adferdsproblem som innagerende adferd blant elever er ikke like kjent og har fått mye mindre oppmerksomhet enn det som elever med utagerende adferd har fått. Disse elevene med innagerende adferd er ikke problematisk for undervisningen og miljøet, men kan være det for eleven selv (Ogden, 2009).

En vernepleier bistår mennesker med ulike utfordringer og utfører miljø og habiliteringsarbeid (Rammeplan). GAP modellen (se pkt. 1.3) står sentralt i vernepleie utdanningen og har også relevans for mitt tema. GAP modellen eller misforholds modell beskriver vanskene som oppstår i samspillet mellom individ og omgivelser (Owren og Linde 2011). Vernepleier yrket har tradisjonelt vært forbundet med at man bistår mennesker med psykiske utviklingshemming. Dette er fortsatt et sentralt område for yrkesgruppen, men i dag jobber vernepleiere også blant annet i barnevern, barnehager og skoler. Behovet for tilrettelegging i forhold til barn og unge i skolen øker (Ogden 2015). Forfatteren hevder at arbeidet med å styrke elevenes sosiale kompetanse underbygges og legitimeres av flere hold. Sosial kompetanse er nøkkelfaktor for å skape en inkluderende skole, og sosial ferdighetsopplæring er antakelig en av de viktigste forutsetningene for at elever med spesielle behov skal bli akseptert og inkludert (Ogden 2015). Vernepleieren vil ha god kompetanse på området etter en utdanning med både sosialfaglig og helsefaglig innhold. En vernepleier i skolen vil derfor mest sannsynlig kunne bidra positivt for stille barn som har utfordringer på grunn av sin stillhet.

Opgavens formål er å sette fokus på fenomenet *de stille barna* og å lære mer om barn som er stille. Likedan å finne ut hva som kan være bakenforliggende årsaker til at noen barn er stille samt hvordan det kan oppleves å være et stille barn. Er det slik at alle barn som er stille har en så stor utfordring med det at det kan kalles et adferdsproblem, eller kan det være slik at noen er stille av natur og har det helt fint med å være slik som de er? Mer kunnskap om temaet kan gi et bredere grunnlag for å forstå de stille barna. På denne måten så kan det være lettere å forstå hvem av disse barna som trenger tilrettelegging fordi adferden hemmer dem i deres utvikling, og hvem av barna som kanskje ikke trenger annen tilrettelegging enn å bli akseptert og ivaretatt som et stille barn. Om det blir et større fokus på denne gruppen av barn, så kanskje det kan være med på å bidra til at både foreldre og hjelpeapparat som for eksempel profesjonelle i skolen får større kunnskap om hvordan de

skal håndtere at noen barn er stille og ikke sier så mye, hvem disse barna er og hva de kan gjøre for å bistå på best mulig måte.

I litteraturen går det frem at det å være stille i noen tilfeller kan sees på som at barnet som er stille har en funksjonsnedsettelse. Denne måten å forstå funksjonsvansker på gjør at jeg synes det kan være interessant å se nærmere på gap- modellen i forhold til barn som er stille. Det er også interessant å finne ut av hvor stort dette «problemet» egentlig er, hvem disse barna er og hvor mange det er som har en slik adferd. Er det slik at det er barna som har en adferd som betegnes som et problem fordi samfunnet og skolen ikke kan tilpasse seg barna? Er dette et økende problem fordi barn har forandret seg, eller er det skolesystemet eller samfunnet som har forandret seg? Ved å se på stille barn og skolen i lys av gap-modellen så vil fokuset bli rettet mot hvordan samfunnets krav i form av skolereformer har endret seg i årenes løp. Kan disse endringene kan ha ført til et større gap mellom samfunnets krav og disse barnas forutsetninger? Om det er slik så blir barn som er stille i enda større grad enn før sett på som at de har en atferd om avviker fra normalen. Med bakgrunn i disse spørsmålene så har jeg utformet følgende problemstilling:

Hvordan kan vi forstå barn som er stille? Kan det å være stille være et atferdsproblem som kan sees i lys av Gap-modellen?

Oppgavens omfang blir avgrenset ved at den ikke går direkte inn på ulike typer av hjelp eller virkemidler som kan ytes til barn som trenger hjelp til å komme ut av tausheten. Det betyr at det ikke blir redegjort for ulike undervisningsmetoder og pedagogiske virkemidler som nyttes for eksempel i skolen. I all hovedsak så vil oppgaven ha fokus på fenomenet barn som er stille, årsaker som kan ligge bak, eventuelle diagnoser som kan være bakenforliggende årsak til at noen barn er stille. Hvordan oppleves det å være et stille barn, og er det slik at noen av barna trenger hjelp for å komme ut av tausheten, eller skal man akseptere at de er stille og verdsette de kvalitetene som disse barna har.

1.1 Teori: Atferdsproblem og gap-modellen

Ofte blir barn som er stille vurdert til at de har en adferd som mange betegner som innagerende adferd. Lund (2012) definerer innagerende adferd slik:

«Innagerende atferd er en benevnelse på en atferd der følelser, opplevelser og tanker holdes og vendes innover seg selv. Uttrykk som kommuniseres, kan være sårbar, avvisende, deprimert, tilbaketrukket, angst og usikkerhet» (Lund, 2012:49).

Innagerende atferd er det faglige begrepet på når introversjon og innadvendthet utvikler seg til en adferdsvanske eller et adferdsproblem (Lund 2012). Fenomenet barn som er stille vil jeg se på i lys av gap-modellen. Jeg velger derfor å redegjøre for begrepene adferdsproblem og gap-modellen siden disse begrepene er svært sentrale videre i oppgaven.

1.2 Atferdsproblem

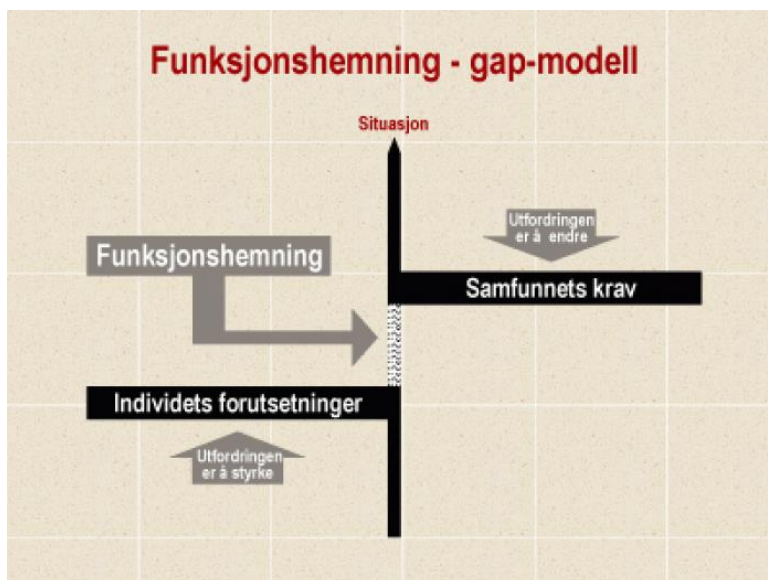
Atferdsproblem skilles vanligvis i eksternalisert- eller utagerende atferd og internalisert- eller innagerende atferd (Ogden 2015). Begrepet innagerende atferd blir oppfattet som et mot-begrep til utagerende atferd der begge deler kan oppfattes som et adferdsproblem. Ogden (2009) definerer atferdsproblemer i skolen slik:

«Atferdsproblemer i skolen er elevatferd som bryter med skolens regler, normer og forventninger. Atferden hemmer undervisnings- og læringsaktiviteter og dermed også elevenes læring og utvikling, og den vanskeliggjør positiv samhandling med andre» (Ogden 2009:18).

Ogden (2015) bruker begrepet atferdsproblemer om atferd som blant annet gjør det vanskelig å lære, og som vanskeliggjør positiv samhandling med andre. Han bruker begrepene passivitet, tilbaketrekkings- og unngåelsesatferd for atferd som synes å være styrt av angst og usikkerhet. Dersom adferden til barn skal defineres som et adferdsproblem må den bryte med det som er forventet atferd, hemme læring og utvikling hos eleven, og hindre positiv samhandling med andre (Ogden 2015). Innagerende problematferd handler om barn med følelsesmessige og tankemessige problemer, og kjennetegnes av tilbakeholdenhet og sosial isolasjon (Ogden 2015).

1.3 Gap-modellen

GAP modellen eller misforholds modell beskriver vanskene som oppstår i samspillet mellom individ og omgivelser. Gap-modellen viser at en funksjonsnedsettelse ikke alltid vil føre til en funksjonshemming. En funksjonshemming oppstår først når personen får sin livsførsel begrenset på grunn av gapet mellom personens funksjonsevne og samfunnets utforming/tilrettelegging (Owren og Linde 2011). I noen tilfeller så viser forskning at noen barn er så stille og tilbaketrukkne at de blir hemmet i sin sosiale utvikling (Lund 2004). Når barna blir hemmet på en negativ måte i sine liv så kan det da være at man ser på det som at de har en funksjonsnedsettelse. Dette kan man se på i lys av Gap-modellen som står svært sentralt i vernepleiefaglig arbeid. Denne modellen er først og fremst tenkt på i forhold til funksjonshemming, men jeg tenker at den også har betydning for barn som er stille fordi det kan være et gap mellom forventninger og krav i omgivelsene for eksempel skolen, som ikke står i samsvar med barnets forutsetninger. Da må det jobbes for at dette gapet skal bli mindre, som Owren og Linde (2011) sier: *«Målet for faglig arbeid blir å bidra til bedre funksjon og mestring, selvstendighet og deltakelse gjennom bedre tilpasning mellom individuelle forutsetninger og ulike situasjoners krav»* (Owren og Linde 2011:38).

Gap- modellen (figur over, kopiert fra helsekompetanse.no) viser gapet mellom samfunnets funksjonskrav og individets forutsetninger. Det er i dette gapet man tenker seg at funksjonshemmingen oppstår. Vi kan tenke oss at det blir stilt krav til både fysiske, psykiske og sosiale funksjoner. Jo større misforhold det er mellom samfunnets krav og den enkeltes fysiske, psykiske eller sosiale funksjonsforutsetninger, jo større blir gapet.

2.0 Metode

Metode kan sies å være måten man har gått frem for å samle kunnskap til å besvare problemstillingen. Metode blir av Vilhelm Aubert (1985) definert slik:

“En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener formålet, hører med i arsenalet av metoder.” (Dalland 2014: 110)

I denne oppgaven er det benyttet litteraturstudie der det er søkt etter relevant litteratur ved hjelp av ulike søkemotorer både via himolde.no og nasjonalbiblioteket. Litteraturstudie handler om å lete frem relevant teori og presentere det. Det innebærer å systematisere, kritisk vurdere og til slutt sammenfatte utvalgte skriftlige kilder om temaet, hentet fra blant annet bøker, tidsskrift og databaser (Dalland 2014). Søkord som ble brukte: stille barn, tause barn, introverte barn, Innagerende barn, selektiv mutisme, skole, sosial angst, barn og psykiske lidelser, sosialisering og læring. Det ble veldig mange treff, av disse var fagbøker og artikler fra ulike bibliotek. Jeg har funnet ulik litteratur, basert på forskning om tema som jeg anså som relevant for oppgaven. Ingrid Lund sin forskning om elever med innagerende atferd er sentral i forhold til temaet, og er brukt en del i oppgaven. Det er også foretatt søk på google, og nettsteder med relevant litteratur og med egenerfarte historier vart lest. I hovedsak så er det faglitteratur av forfattere som har forsket på temaet de skriver om som er brukt i oppgaven, i tillegg til noen internettkilder. Et intervju av en ung jente med selektiv mutisme er med for å få frem en personlig erfaring. Litteratur jeg valgte å ikke ta med i oppgaven var bøker som var spesifikt rettet mot virkemidler eller pedagogiske metoder som kan brukes for å bistå barn med adferdsproblemer i skolen. Jeg tok heller ikke med litteratur som omhandlet bare de minste barna fordi jeg ønsket å ha fokus på barn i skolepliktig alder.

Jeg har skrevet en drøftende oppgave der jeg stilte følgende analysespørsmål: kan de ikke bare få være stille? Spørsmålet stimulerte til en analyse der jeg diskuterte dialektisk. Aadland (2011) sier at: «dialektikk er en metode som søker å avklare et problem gjennom spørsmål, motspørsmål, bevis, motbevis eller argument og motargument» (Aadland 2011:307). Problemstillingen blir vurdert og satt fokus på fra to ulike sider. Gjennom

spørsmål og svar drøfter jeg for og imot. Det blir argumentert for at *ja* de kan da vel bare få være stille, og på den andre siden blir det argumentert for at *nei* de kan ikke bare få være stille. Videre i oppgaven blir det sett på fenomenet barn som er stille, og om det å være stille er et adferdsproblem. Jeg har også diskutert og reflektert rundt det om man kan se på stille barn i lys av gap-modellen.

Når data i en undersøkelse sier noe viktig om problemstillingen for undersøkelsen og når den ikke er preget av tilfeldigheter så har den høy grad av gyldighet (Aadland 2011). Det ble valgt ut litteratur som sa noe om hvordan det er å være stille sett fra ulike sider.

Litteratur som ble brukt i oppgaven er forskning som sier at det å være stille kan være et adferdsproblem. Det ble også brukt litteratur som beskrev hvordan det er å være introvert av natur. Der går det frem at det å være introvert er en ressurs, og at samfunnet må lære seg å verdsette de kvalitetene som en introvert innehar. Det ble brukt litteratur og forskning av nyere dato, noe som har bidratt til å ivareta kvaliteten på oppgaven.

Egne tanker og synspunkter fremgår muligens i drøftingen. Valg av teori og konklusjon i forbindelse med problemstilling kan lett bli preget av personlig synspunkter og egen forforståelse. Forforståelse innebærer at vi har en mening. Det betyr at vi alltid vil ha en mening eller fordom om noe, før vi har undersøkt temaet nærmere (Dalland 2014). Min forforståelse bærer preg av at jeg mener at skolen og hjelpeapparat ellers ikke alltid imøtekommer de stille barna på riktig måte. Ut i fra forskning jeg har tillegnet meg om temaet så nytter det ikke å «mase» på disse barna om at de må være mer muntlig aktive, eller at de må bli «tøffere» og « snakke mer» i timene. Resultatet etter at jeg har gjennomført studien viser at dette kanskje skjer blant annet i skolen og jeg tror at det kan handle om manglende kunnskap om hvordan man kan forstå barn som er stille på best mulig måte.

3.0 4 tema i litteraturen om barn som er stille

Ulike begreper i litteraturen blir brukt om barn og unge som er stille. De beskrives med ulike begreper som for eksempel sky, sjenerte, introverte, innadvendte, innagerende, tilbaketrukne, passive, forsiktige og så videre (Lund 2004, Aunaas 2018, Sæteren 2019).

Det går frem i litteraturen at noen barn er mer forsiktige enn andre barn og trives bedre enn andre i sitt eget selskap uten at voksne behøver å lage et problem ut av det. Hos andre av barna som er stille oppleves forsiktigheten som en utfordring i møte med jevnaldrende og nye situasjoner. De barna forsvinner ofte i all uroen og all travelheten til de voksne i skole og barnehage. Det er de som strever med å si fra, tre fram og formidle seg selv. Det kan se ut som om de ikke vil bli sett. Kroppsspråk kan lett tolkes som: *La meg være i fred. Jeg klarer meg selv*. Svarene når du spør er ofte: *Vet ikke, tror ikke det eller det går helt greit* (Lund 2004).

Sjenanse, sosial angst, sosialt passive, selektiv mutisme, høysensitivitet kan alle være tilstander som lett kan forveksles med introversjon (Aunaas 2018). De kan ha det samme adferds uttrykket, men kan være alvorlige tilstander som både er hemmende og skadelig for et barn. Introverte barn velger gjerne å være litt tilbakeholdne i sosiale sammenhenger. Andre barn kan ha et mer angstfylt forhold til sosial omgang med andre mennesker. De kan vegre seg for å snakke med andre mennesker, og uttrykke sterkt ubehag i sosiale settinger. Det kan utvikle seg til fastlåste mønstre og sosial angst (Aunaas, 2018).

I sin bok *Stille. Introvert styrke i en verden som aldri slutter å snakke* presenterer forfatter Susan Cain sin teori om hvordan det ekstroverte idealet i stadig større grad preger vår kultur – i skolen, i arbeidslivet og i privatlivet. Hennes synspunkter på den introvertes verdifulle personlighet har vært gjenstand for artikler og diskusjoner i internasjonale medier. Hun beskriver det slik: «Vi lever med et verdisystem som jeg kaller det ekstroverte idealet – den allestedsnærværende troen på at idealpersonligheten er en selskaperlig ledertype som trives med å være i rampelyset» (Cain, 2013:16).

Jeg velger å redegjøre for noen av temaene i litteraturen som omhandler barn som er stille. Jeg tar høgde for at det også finnes andre temaer i litteraturen som kan være relevante for temaet i denne oppgaven.

3.1 Introversjon

Introversjon og ekstroversjon er stabile trekk ved vår personlighet. Det er noe vi er, og ikke noe som vi kan velge bort eller som lett kan forandres på (Cain 2013). Et barn som er introvert kan være stille fordi det er et personlighetstrekk. Ulike definisjoner finnes på det å være introvert, men innenfor fagfeltet psykologi så er det bred enighet om at introverte mennesker får energi av å være alene. Introverte mennesker har behov for å trekke seg tilbake for å lade batteriene, og at de kan bli overstimulert av å være for lenge sammen med mange andre mennesker. Motpolen ekstroverte mennesker får derimot energi av å være sammen med andre mennesker (Cain 2013). Ifølge Cain (2013) kan barn ha forskjellig temperament som personligheten bygger på. Temperament er medfødte, biologisk baserte mønstre for atferd og emosjoner som kan observeres allerede når barn er helt små. Personlighet er et resultat av kulturelle påvirkninger, og personlige erfaringer (Cain 2013). Carl Gustav Jung beskrev i 1920 årene at de introverte blir tiltrukket av den indre verden med tanker og følelser, mens de ekstroverte blir trukket mot den ytre verden, mot mennesker og aktiviteter (Ogden 2015).

Introverte mennesker har mindre behov for ytre stimulering. De har ikke samme behov for å møte nye mennesker og være så aktive som ekstroverte mennesker har. Introverte trenger mer tid til å tenke seg om, de konsentrerer seg og jobber grundig og fokuserer gjerne på en oppgave om gangen (Cain 2013). De kan ha gode sosiale ferdigheter, men etter stund ønsker de gjerne at de var hjemme og for seg selv. De bruker helst sin sosiale energi på nære venner, familie og kollegaer. Når de er sammen med andre lytter de mer enn de snakker, og de tenker seg om før de sier noe. De uttrykker seg heller skriftlig enn muntlig. De misliker småprat og likedan konflikter (Cain 2013). Cain beskriver introverte barn som sensitive barn, og viser til forskning som tyder på at introverte barn arver et høy-reaktiv, eller sensitivt nervesystem (Cain 2013). Å være høysensitiv er et temperamentstrekk som medfører at man tar inn flere sanseintrykk og bearbeider dem dypere (Aron (2014).

I boken *introvert Stå for den du er* forteller Skyggebjerg (2014) sin historie om hvordan det er å være introvert. Hun forteller om sine egne erfaringer og om hvordan det er å være av den innadvendte mennesketypen i en verden som ifølge henne gir flest poeng til de ekstroverte. Hun håper boken kan hjelpe de introverte til å godta seg selv slik de er. Hun

forteller i boken om sine egne barn, der den ene er introvert og den andre ekstrovert. Det går frem hvordan hennes to barn blir forskjellsbehandlet, og om hvordan hun opplever at det ekstroverte barnet får ros og anerkjennelse i samfunnet, og at hennes introverte barn ikke får det. Ifølge henne blir det introverte barnet nærmest oppfattet av omgivelsene som at det er noe galt med barnet. Ifølge Skyggebjerg (2014) så er introverte barn trofaste og til å stole på, de har få men gode venner. Et introvert barn får energi av å være sammen med en enkelt eller få personer av gangen, og kan bli sliten når det er flere sammen. Skolen kan for eksempel være slitsomt for barnet, og barnet trenger ofte tid for seg selv for å samle ny energi etter skoletid. Introverte barn trenger tid til å bestemme seg før de begir seg ut på noe nytt, og de trenger tid til å tenke seg om før de snakker. Barna trives best når de får være selvstendig, og de foretrekker individuell idrett som ikke er aggressiv fremfor lagidrett (Skyggebjerg 2014). Videre så sier forfatteren: «*introverte barn er tenksomme selvstendige, begavede og følsomme. De har lett for å konsentrere seg, liker å fordype seg, er kreative problemløsere og har et rikt indre liv*» (Skyggebjerg 2014:110). Skyggebjerg (2014) hevder at evnen disse barna har til å fordype seg i noe som interesserer dem, er ifølge all erfaring en nesten sikker vei til lykke. Ifølge forfatteren så er det bare ett problem ved å være et introvert barn. Det er at omverdenen møter barnet med et så massivt ekstrovert ideal at få får øye på de kvalitetene som barnet har. I verste fall heller ikke barnet selv og foreldrene (Skyggebjerg 2014). Som forfatteren forteller om så er det Elise, hennes ekstroverte barn som får all oppmerksomhet og all anerkjennelse fra omverdenen. Hennes egenskaper både synes og høres, og passer som fot i huse til idealet om masser-av-venner-alltid-med-på-notene. I følge Skyggebjerg (2014) så får Jacob, hennes introverte barn, høre på skolen at han må bli bedre i gruppearbeid.

3.2 Selektiv mutisme

Selektiv mutisme er en diagnostisk beskrivelse av en måte å være stille på. Dette er beskrevet som en tilstand hvor barnet kan snakke normalt, og gjerne gjør det hjemme i trygge omgivelser, men unngår konsekvent å snakke i en eller flere andre situasjoner. Det er en relativt sjelden tilstand som forekommer hos litt under 1 prosent av barnebefolkningen (Omdal 2016). Omdal har forsket på denne diagnosen og hun har uttalt at Selektiv mutisme er et komplisert fenomen å bli klok på. Ingen klarer å tvinge barn med selektiv mutisme til å snakke (Omdal 2016). Noen av barna har også redusert ikke-verbal

kommunikasjon, i form av lite gester og svak blikk-kontakt. Nyere kunnskap har vist at selektiv mutisme er knyttet til en underliggende angstproblematikk, og forstås av mange som et uttrykk for stor grad av sosial angst (Omdal 2016). Tausheten er heller ikke viljestyrt fra barnets side (Omdal 2016). Noen av barna med selektiv mutisme kan være litt umodne og streve med læring i skolen. Ulike grader av utviklingsforsinkelser eller -forstyrrelser kan også være en del av tilstandsbildet (Omdal 2016).

En egenerfart opplevelse av selektiv mutisme forteller 14 år gamle Hanna om i en artikkel i NRK publisert 9.januar 2017. Når Hanna møter fremmede så blir det helt umulig å snakke. I intervjuet brukes messenger for at hun skal klare å fortelle sin historie. Hun forteller at når hun prøver å snakke så kommer det ikke noe lyd, og det at det er som at hun får en gigantisk klump i halsen. Hannas mor forteller at det hele begynte på mellomtrinnet, da fikk foreldrene høre fra lærerne at Hanna var alt for stille og at hun burde delta mer muntlig på skolen. Det tok flere år før foreldrene skjønnte alvoret, fordi jenta deres snakket som vanlig hjemme. Etter hvert forsto foreldrene at dette var noe mer enn vanlig sjenanse. Hanna fikk diagnosen selektiv mutisme.

3.3 Innagerende adferd

Innagerende adferd er det faglige begrepet på når introversjon og innadvendthet utvikler seg til en atferdsvanske (Lund 2012). Det blir da en atferds-teoretisk måte å beskrive og forstå stille barn på. Betegnelsen «det stille atferdsproblemet», brukes når barn og unges tilbaketrukne adferd er et uttrykk for at de har det vanskelig. Adferden hindrer læring, vennskap og god livskvalitet og påvirker barnas psykiske helse negativt. Denne typen adferd kan være like alvorlig som utagerende adferd (Lund, 2012).

Det knyttes mange forklaringer, termer og definisjoner til begrepet innagerende adferd (Lund 2004). Blant annet refererer hun Ogden som betegner innagerende elever som engstelige, unnvikende og isolerte. Fordi de er så tilbaketrukne har disse elevene vanskelig for å knytte kontakter med både jevn gamle og voksne. Disse elevene holder seg ofte for seg selv i friminuttene, og trekker seg fra eller unngår lek med andre elever. Her refereres også til Ogden som sier at tester som er gjort viser at elever som viser slike innagerende

adferds-uttrykk ofte befinner seg i stor sosial avstand fra klassens sentrum. Med andre ord er de ofte sosialt tilbaketrukket.

Det finnes mange forskjellige definisjoner på innagerende atferd, som for eksempel stille barn, introvert atferd og tilbaketrukkethet. Lund (2004) henviser til Sørli og Nordahl (1998) som beskriver kjennetegn ved de innagerende individene. Dette er blant annet nervøsitet, hemmet atferd, ensomhet, passivitet, usikkerhet og psykosomatiske plager. Det dreier seg ifølge Lund (2004) om en sammensatt gruppe av individer med ulike grader av problem og behov. Alle mennesker kan vise slik atferd, men det er hvor ofte og når den vises som gjør at den skiller seg ut hos noen. Det som er felles for definisjonene er at adferden bryter med forventet atferd, hemmer læring og utvikling hos barnet og hindrer positiv samhandling (Lund 2004). Lund (2004) beskriver innagerende atferd som nervøs og hemmende. De med innagerende atferd kan virke triste og nesten litt passive (Lund 2004). Andre kjennetegn kan være at barna har få eller ingen venner, de kan ha dårlig selvtillit og selvoppfatning, være passiv i undervisningssituasjoner og de kan være deprimerte (Lund, 2004; Ogden, 2009).

Uavhengig av hvilket begrep man bruker, kan elever med stille atferd karakteriseres med at de har en engstelig atferd, og dette kan komme til syne ved at de biter negler, plukker på neglene eller tvinner håret, og at de ofte reorganiserer pennal, bøker og liknende på pulten. De stille barna «*står for seg selv, kanskje later de som om de er opptatt med noe. De ser ned, tar ikke initiativ, selv ikke når noen kommer bort og prøver å få kontakt*», skriver Lund innledningsvis i boka *Hun sitter jo bare der* (2004:9). Barn og unge med stille atferd kan se ensomme ut, selv i sosiale sammenhenger, de trekker seg gjerne tilbake fra samspill med medelever og lærere, og de deltar ikke i sosiale og muntlige aktiviteter i klasserommet. Elever med stille atferd kan være deprimerte og fremstå som ukomfortable i sosiale settinger, slik som i klasserommet (Lund, 2012). Elever med det stille adferds-uttrykket somler ofte med å komme i gang med skolearbeidet, de tar hyppige pauser under arbeidet, og de fremstår som hemmet i muntlige sammenhenger (Lund 2012). De observerer gjerne andres aktiviteter uten selv å delta (Rubin, 1989 i Sæteren 2019). Til tross for at elever med stille atferd fremstår som ukomfortable og utilpasse i spesielt muntlige aktiviteter i klasserommet, hevder Lund (2012) at disse elevene ønsker å delta i slike aktiviteter (Lund 2008). For å tørre å delta i skolehverdagen så trenger de hjelp og støtte fra læreren (Sæteren 2019).

3.4 Sjenanse og sosial angst

Det å være sjenert er gjerne ensbetydende med å være blyg, brydd og unnselig (Aunaas, 2018). Sjenerte mennesker synes det er vanskelig å være sosial. Det knyttes også til usikkerhet og dårlig selvfølelse (Flaten, 2010). Forfatteren beskriver sjenanse som en følelse i vårt normale følelsesrepertoar, og som en mildere utgave av sosial angst. Sjenanse er ikke konstant, men påvirkes av situasjonen man er i, og hvem man har med å gjøre. Ifølge forfatteren så er begrepene overlappende, og det er vanskelig å finne et klart skille der sjenansen slutter og den sosiale angsten begynner. Mye av det vi kaller sjenanse, mener Flaten i realiteten er så hemmende at det er en sosial angstilstand. Denne angsten kan påvirke store deler av barnets hverdag og være et hinder for å kunne glede seg og slappe av sammen med andre. Flaten beskriver den sosiale angsten som noe som ligger like under overflaten, som et lammende teppe over alle sosiale interaksjoner. Det gjør samvær med andre slitsomt (Flaten, 2010).

Sjenerte mennesker er *redd* for å bli midtpunkt i en sosial situasjon, mens introverte mennesker ikke *ønsker* å bli midtpunkt. Dette kan beskrive forskjellen mellom å være introvert og sjenert (Aunaas, 2018).

3.5 Oppsummering

Atferd der barn og unge er stille kan sees på som innagerende atferd. Årsakene til at disse barna er stille kan være vanskelig å identifisere, og i mange tilfeller er det vanskelig å vite hvordan man skal forholde seg til barna. Det kan være vanskelig å vite om og eventuelt når en bør gripe inn for å hjelpe. Atferden og tankene som følger den innagerende atferden er typisk overkontrollerte og ofte skjult. De ulike temaene fra litteraturen som er nevnt her i oppgave 3 kan forklare oss noe om hva som eventuelt kan være bakenforliggende årsaker til atferden.

4.0 Barn som er stille sett i lys av gap-modellen

GAP modellen eller misforholds-modellen beskriver vanskene som oppstår i samspillet mellom individ og omgivelser (Owren og Linde 2011). Gapet mellom samfunnets krav og individers forutsetninger kan føre til det man kan oppfatte som en funksjonshemming. I lys av denne modellen så kan man spørre seg om det ekstroverte idealet som Cain (2013) bruker som begrep er med på å definere omgivelsenes krav. Er det slik at samfunnet ønsker og forventer at alle mennesker skal være utadvendte og snakkesalig med en personlighet som er mest mulig ekstrovert? Ifølge Aunaas (2018) så må alle mennesker tilpasse seg i sosiale situasjoner. Introverte må noen ganger opptre mer ekstrovert enn personligheten deres tilsier at de har lyst til, og ekstroverte må noen ganger dempe seg i gitte situasjoner. Det kan føre til at introverte mennesker til tider må presse seg inn i en mer ekstrovert rolle enn de ønsker for å tilpasse seg samfunnets krav. For at ikke deres introverte personlighetstrekk skal blir kommentert og problematisert så kan det være at den introverte inntar en rolle de ikke er komfortabel med (Aunaas 2018). Videre hevder forfatteren at å innta denne rollen kan oppleves som en mestringsstrategi i hverdagen, noe som kan føre til at de går på akkord med sine egne ønsker og behov. I verste fall kan dette skape stress og gi redusert livskvalitet (Aunaas 2018). Det å måtte presse seg inn i en ekstrovert rolle over lang tid kan lett kanskje føre til at en introvert person føler seg utilpass. En kunstig rolle som noen ikke er komfortabel med vil mest sannsynlig påføre disse menneskene en stor belastning i hverdagen. Vi kan spørre oss, hvorfor er det slik at de må presse seg selv inn i en rolle de ikke ønsker å være i? Det kan tyde på at samfunnet ikke er tilpasset de introverte ettersom de må være noen andre enn den de er. Samfunnet forventer noe av disse menneskene som de gjerne skulle ønske at de kunne slippe. I litteraturen om introverte skrevet av mennesker som anser seg selv som introvert går det tydelig frem at de mener at deres personlighet som introvert ikke blir verdsatt på samme måte som personligheten til de som er mer ekstrovert. Cain (2013) fremhever varmt de introverte i boken sin og det går frem at hun mener at samfunnet i større grad må verdsette de introvertes personlighet.

Forskning viser at det er mange barn som er stille og forsiktige av seg. Noen er litt stille og beskjeden, andre har større utfordringer og er stille store deler av hverdagen sin, som for eksempel barn med selektiv mutisme. For barn med selektiv mutisme så kan det å ikke

snakke fort bli en del av selvbildet deres. Dersom barna ikke får den riktige hjelpen og forståelsen fra de voksne rundt seg, så kan konsekvensene bli svært alvorlige (Omdal 2017). Ifølge Omdal (2017) så er selektiv mutisme er en angstlidelse (se redegjørelse i teoridelen) som det er viktig å behandle i tide. Flere av dem som Omdal (2017) har intervjuet i sin forskning har forsøkt å ta livet sitt og sliter med sosial angst og depresjoner i voksen alder. Det er derfor viktig at barna får tidlig og riktig hjelp for å komme over redselen for å snakke (Omdal 2017). I forbindelse med sin studie om stille barn så har Omdal intervjuet ansatte i barnehager og skoler. I tillegg har hun observert barna i møte med de voksne. Omdal (2017) sier hun har observert flere ansatte i barnehage og skole som har blitt frustrert i møte med barn som har selektiv mutisme. Det er for dem vanskelig å forstå hvorfor barnet ikke vil snakke med dem. Omdal (2017) mener det skyldes manglende kunnskap om en sårbar gruppe. De voksne må tenke at barnet ikke kan, i stedet for å tenke at barnet ikke vil (Omdal 2017).

Sjenerte barn er også av de barna som kan opptre som stille barn. Flaten (2010) presiserer at sjenanse på et vanlig nivå ikke er noe å problematisere. Det er først når sjenansen blir en plage i hverdagen at vi kan kalle det for sosial angst (Flaten, 2010). Sjenanse kan ifølge Flaten bli en plagsom tilstand når det blir for mye av det. I enkelte tilfeller kan det bli funksjonshemmende (Flaten, 2010). Så kan man spørre seg da, hvorfor blir sjenanse i noen tilfeller funksjonshemmende? Kan dette ha sin årsak i at samfunnets krav og her tenker jeg spesielt på skolen sine krav er for store? Er det slik at krava til disse elevene ikke samsvarer med de sjenerte barnas forutsetninger? Kanskje er det skolen sine krav som bør justeres og gjøres noe med for at denne tilstanden med å være stille ikke skal bli funksjonshemmende?

I lys av gap-modellen så kan man kanskje spørre seg om dagens skole virkelig er for alle? I skolen er det stort fokus på at alle elever skal være muntlig aktive. I henhold til læreplanverket (Utdanningsdirektoratet 2019) for grunnskolen så har det de siste årene blitt enda større fokus på akkurat dette, nemlig at alle skal være aktivt deltakende i undervisningen. Det å være muntlig aktiv er en del av de grunnleggende ferdighetene i læreplanverket. Alle elever skal holde muntlige presentasjoner, de skal stå foran hele klassen og holde foredrag gjerne både på norsk og engelsk, i alle mulige slags fag. Er

denne utviklingen med på å gjøre hverdagen enda vanskeligere for de stille barna? Har gapet mellom skolens krav og disse elevenes forutsetninger økt og blitt enda større enn det har vært tidligere år? Får disse barna den tilretteleggingen de trenger eller er det slik at de blir eksponert for noe som de ikke er særlig komfortable med og som fører til en stor belastning for dem? Ut ifra funn jeg har gjort i denne studien så kan det tyde på at krava til elevene øker og man kan anta at disse økte kravene om muntlige ferdigheter kan være med på å redusere kvaliteten på skoledagene for de stille elevene. Det går frem i litteraturen, både fra forskning og fra egenerfarte historier at barn som er stille får høre at de må delta mer i timene og at de må bli flinkere i gruppearbeid. At disse barna ikke deltar nok i timene kan man se på som et «problem» som kanskje har oppstått på grunn av disse kravene som er nedfelt i Læreplanverket for skolen. Det oppstår et gap mellom barnas forutsetninger og skolens krav. Man kan jo da undre seg over om det er slik at skolene ikke legger til rette for at barn som er stille også får delta aktivt i timene på sin egen måte.

Skolen må ta inn over seg at alle barn er forskjellige og har forskjellige forutsetninger, og det må legges til rette for *alle* elevene slik at de stille barna også får bidra uten å bli eksponert på en måte der de må trå over sin egen grense for hva de er komfortable med. Forskning slår fast at barn som er stille er begavede og at de har mye faglig å bidra med. Likevel så går det frem at disse barna og ungdommene ofte har en følelse av å ikke bli anerkjent. Skolen må være tilrettelagt for alle typer personligheter og det mangfoldet mennesker er. Hvordan kan da krav for å bestå ungdomsskole og videregående skole være så mye basert på muntlig deltagelse? Kan vi tenke oss hva som skjer med ungdom som kanskje blir stoppet i utdanningsløpet, fordi de ikke er nok muntlig aktive? Ut fra læreplanverket kan man se at muntlig aktivitet i timene blir brukt som parameter for å måle om kunnskap er integrert. Kanskje kan slik muntlig aktivitet og måling av kunnskap løses på flere måter, slik at også barn som er stille får en mulighet til å delta? Verden har mange gode digitale løsninger, kanskje kan disse brukes mer i skolen som et alternativ som kan benyttes av de som trenger det?

Hvorfor kan de ikke bare få være stille er spørsmålet jeg har brukt for å analysere og reflektere i denne oppgaven. Ifølge helsesøster og forsker Lisbeth Gravidal Kvarme (Nøra

2013) så fører denne holdningen til at disse barna som er stille og forsiktig ikke blir sett og ikke utvikler den nødvendige sosiale kompetanse. Det er en selvfølge at ikke alle barn er like utadvendte og det skal samfunnet respektere, likevel så må de stille barna lære seg å høre sin egen stemme selv om de ikke er særlig utadvendte (Kvarme i Nøra 2013). Denne gruppen av barn får ofte problemer senere i livet hevder hun. Mange får sosial angst, blir mobbet, får depresjon og havner i psykiatrisk behandling. I tillegg får mange store faglige problemer, fordi de ikke deltar nok i timene (Kvarme i Nøra 2013). Forskeren hevder at de stille barna i norsk skole forsømmes. Det er naturlig at skolen setter inn tiltak for å hjelpe bråkete og hyperaktive barn fordi de er et problem for hele læringsmiljøet i klassen. De stille barna derimot blir «glemt» og betaler en høy pris ved at de ikke får hjelp (Kvarme i Nøra 2013).

I litteraturen går det frem at det å være stille kan beskrives som innagerende atferd. Lund (2012) hevder at innagerende atferd kan være like alvorlig som utagerende atferd. Forfatteren hevder at innagerende atferd er lite synlig i omgivelsene og derfor mest slitsomt for eleven selv. De som sliter med innagerende atferd blir ikke sett. De lager ikke bråk for de rundt seg som de utagerende gjør. Atferden hindrer både læring og sosial kontakt. Her handler det om elever som har en atferd som er aller mest utfordrende for eleven selv. Elever som sliter med innagerende atferd bruker mye energi på å gjemme seg i klasserommet, og noen av dem gruer seg for å si noe høyt eller holde fremlegg (Lund, 2012). Atferden går ikke utover andre, men også Lund (2012) presiserer at dette ikke betyr at skolen bør ignorere denne relativt store elevgruppen. Det er viktig å etablere mer forståelse, og i tillegg er det viktig å ha et spekter av gode ideer som kan hjelpe denne gruppen barn. Innagerende elever har et ønske og et behov om å bli sett. De vil bli snakket til og bli spurt om hvordan de har det, og sammen med læreren få muligheten til å finne ut hva som kan gjøres for at skolehverdagen skal bli bedre (Lund 2012). Det kan være utfordrende for lærere i arbeidet med innagerende elever som ofte gir lite tilbakemeldinger og respons på lærerens henvendelser. Desto viktigere er det for disse elevene at læreren kan være en tydelig voksen (Lund 2012). Resultatene i forskningen til Lund taler altså for at de stille barna ikke bare kan få være stille. Samfunnet må trå til for å bistå på best mulig måte. Samfunnet kan ikke bare la barna få utvikle seg i negativ retning slik at de kanskje på sikt utvikler store sosiale problemer som for eksempel sosial angst eller sosial vegring som igjen kan føre til psykiske store utfordringer for dem (Lund 2012).

Så hvordan kan skolen, lærerne eller voksne for øvrig bidra til å gjøre gapet mellom krav som stilles til de stille barna og forutsetningene til de stille barna mindre? Kanskje kan man legge til rette for at barn som er stille også får utfolde seg, men på en annerledes måte enn de mer ekstroverte barna. Om man vil hjelpe denne gruppen av barn så kan det handle om å hjelpe barna til å styrke sine individuelle forutsetninger. Det handler blant annet om å jobbe aktivt for å styrke selvtilliten til barna og bidra til at de får et bedre selvbilde. Det handler også om å anerkjenne barna for den de er, og verdsette de kvalitetene disse barna har. I tillegg så må kanskje skolene senke sine krav for å tilpasse seg disse barna.

Opplæringsloven § 1-3 slår fast: «*Opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven, lærlingen, praksisbrevkandidaten og lære kandidaten*». Med bakgrunn i opplæringsloven så er det vel slik at opplæringa må tilpasses barn som er stille også.

Helgeland (2008) sier at skolen er en arena hvor nesten alle barn og unge er, og at skolen skal ivareta barnet uavhengig av barnets ressurser og evner og gi mulighet for personlig vekst og utvikling. Nettstedet Ung.no poengterer til de unge:

«Du har krav på at opplæringen skal være tilpasset dine evner og forutsetninger. Skolen skal stimulere deg til å bli bedre til å lære, og du skal få jobbe med varierte arbeidsmetoder. Gruppene du er i, må ikke være større enn at det er mulig for deg å føle sosial tilhørighet» (Ung.no)

Stille barn blir i noen tilfeller beskrevet som harmonisk og tilfreds. Disse barna er ikke spesielt sjenerte, de bare foretrekker å være litt stille og tilbakeholdne. Slik tilbaketrekking blir ofte problematisert i barnehage, på skolen, i arbeidslivet og på andre sosiale arenaer (Aunaas 2018).

Skyggeberg (2014) får gjennom sin historie i boken *introvert stå for den du er* leseren til å tenke over at det å være naturlig introvert kanskje ikke er et så stort problem som man kanskje kan tenke seg og som mange kanskje har tenkt på forhånd. Hun får frem at å være introvert ikke er noe problem om man som introvert blir tatt hensyn til. Ifølge henne er det viktig å ivareta introverte barn og la de få lov til å være seg selv. Jeg forstår forfatteren slik at hun mener at det er samfunnet som bør tilpasses de introverte og ikke de introverte som bør tilpasse seg samfunnet. Det er samfunnets krav som må justeres for at det ikke skal

oppstå et gap mellom de introvertes forutsetninger og de krav som stilles til dem. Skolen som er et sted barna oppholder seg i mange år av sitt liv må lære seg å verdsette de introverte, se ressursene som disse barna innehar og ikke være så opphengt i disse barnas begrensninger. Som Skyggebjerg (2014) skriver:

«Å være et introvert barn er en gave, ikke et problem. Introverte barn lar oss alle få ta del i sine fantastiske egenskaper – som kreativitet, tenksomhet, følsomhet og fordypelsesevner. Det eneste de ønsker seg er ro og respekt» (Skyggebjerg 2014:105).

Om man tar i betraktning det som Skyggebjerg (2014) beskriver, så kan det kanskje være grunn til å la barna som er naturlig introverte være mer i fred. Kanskje både foreldre, lærere og andre profesjoner i skolen må slutte å mase på de om at de må snakke mer og være mer utadvendte. Kanskje man i mange tilfeller med bakgrunn i denne teorien må la barna få lov til å være stille. Det å være naturlig introvert er ikke et problem for den introverte så lenge de blir akseptert og godtatt som de er. Barna må få lov til å være seg selv, de må verdsettes for den de er og samfunnet må se de ressursene som de introverte barna innehar. Man må ikke lage et problem ut av at barna er introvert, og lete etter en diagnose. Kan vi tenke oss hvordan det vil det oppleves for et barn som er naturlig introvert å bli sett på som om det er noe galt med seg? Hvordan vil barnet oppleve det om lærere, foreldre eller andre maser om at de må snakke mer, våge mer og kanskje være mer muntlig aktive enn de ønsker? Foreldre, lærere og hjelpeapparat for øvrig må sette seg inn i hvordan det vil oppleves for disse barna at kanskje skolen eller hjelpeapparat for øvrig reagerer og anbefaler at barnet blir utredning hos for eksempel BUP (barne-ungdoms psykiatri). Hva slags belastninger kan det føre til for barnet, om det skal utredes for å ha utfordringer når de er stille og forsiktige av natur og kanskje har det helt fint? Som Samuel Johnson, forfatter (1709-1784) i Skyggebjerg 2014 sier: *«Tillat barna å være lykkelige på sin egen måte, for hvilken bedre måte vil de finne?»*

Når jeg ser på forskning av de ulike forfatterne jeg har som har skrevet om barn som har innagerende adferd så er min konklusjon at nesten ingen av beskrivelsene inneholder noen form for glede og latter. Min oppfatning er at felles for alle som beskriver innagerende

adferd er at slik adferd forbindes med å være lett sårbar, til å virke lei seg. Derimot når jeg ser på forskning og litteratur som er skrevet og utarbeidet om både barn som er naturlig introverte så blir disse barna sine egenskaper som introvert fremhevet og verdsatt som en stor og positiv ressurs.

Jeg har reflektert over om beskrivelsen av de stille barna er for negativt fokusert. Mitt inntrykk er at fokuset er mest rettet mot de stille barna som har store utfordringer med at de er stille, og ikke de stille, harmoniske barna. Litteratur som jeg fant om temaet stille barn var vesentlig større når det gjaldt barn med innagerende adferd som ble betegnet som problematferd enn barn som ble beskrevet som naturlig introverte. Dette kan være med på å gi et skjevt bilde på hva det er å være et stille barn. Jeg tenker at dette kan ha vært med på å gi problemstillingen flere svar som slår fast at barna ikke bare kan få være stille, og færre som sier: ja, de kan bare få være stille.

5.0 Avslutning/resultat

Jeg har gjennom studiet i forbindelse med denne oppgaven blitt oppmerksom på at innadvendt adferd kan ha helt andre årsaker enn introversjon, som er et naturlig personlighetstrekk. Dette er et viktig funn i denne litteraturstudien. Ut ifra dette funnet så forstår jeg hvor viktig det er å skille disse barna fra hverandre, og ikke se på barn som er stille som en gruppe. De som er introvert og har dette som et personlighetstrekk må ikke forveksles med et barn som har store sosiale utfordringer på grunn av sin innagerende adferd, som eksemplet med Hanna som hadde diagnosen selektiv mutisme. Som nevnt tidligere i oppgaven så viser forskning at et sted mellom 10 til 30 prosent av skolelevne er sjenerte og stille. Det går frem at rundt 10 prosent av dem har et alvorlig problem. Ut ifra tallene så kan man hevde at ganske mange av de stille barna ikke har et alvorlig problem, men kanskje et lite problem eller ingen problem i det hele tatt. På bakgrunn av dette ser jeg viktigheten av at samfunnet ser og forstår at også barn som er stille er forskjellig og har ulike opplevelser av det å være stille. Man må derfor ikke se på alle barna «under samme kam». Det er viktig å ikke lete etter en diagnose på alle barn som er stille og konkludere med at siden de er så stille så har de et atferdsproblem. De barna som er introverte fordi det ligger til deres natur og deres personlighet må få lov til å være den de er. Det er viktig å

ikke problematisere at disse barna både ønsker og har behov for å være i fred, og trenger færre mennesker rundt seg enn andre barn. Som Susan Cain sier:

«Hvis barna dine er stille, hjelp dem til å slutte fred med nye situasjoner og nye mennesker, men la dem ellers være seg selv. Gled deg over at de tenker selvstendig. Vær stolt over at de har en sterk samvittighet og er lojale venner. Ikke forvent at de skal følge flokken. Oppmuntre dem til at de skal følge sine lidenskaper isteden. Kast konfetti når de høster fruktene av disse lidenskapene, enten det er bak trommesettet, på softballbanen eller på et ark» (Cain 2013:286).

På den annen side så har funn jeg har gjort i studien slått fast at mange av barna som betegnes som stille barn trenger hjelp fra voksne for å komme seg ut av et fastlåst mønster. Funn slår også fast at det er svært viktig at disse barna får hjelp i tide. Man må derfor vite hvem av dem som lider av sin stille og tilbaketrukne adferd og som virkelig er hemmet i sin utvikling og i sin sosialisering. Forskning viser at det kan få svært alvorlige konsekvenser om barna bare får være i fred og ingen prøver å hjelpe de ut av tausheten. Denne forskningen slår også fast at tidlig og riktig hjelp er helt nødvendig for at barna ikke skal utvikle alvorlige psykiske lidelser, ofte ved at de får en svekket sosial utvikling som vil påvirke dem i sin livsutfoldelse som barn og ungdom og som kan påføre dem store utfordringer også som voksen.

Så hvordan skal foreldre, personale i skolen eller andre i hjelpeapparatet håndtere at noen barn er stille? Hvordan kan man vite når man skal gripe inn for å hjelpe? På den ene siden hevder noe av forskningen at barna må respekteres og anerkjennes for den de er. Når man ser på hva forskning og litteratur slår fast om de barna som er introvert av natur, så er det naturlig å konkludere med at det beste for disse barna er at barnehage/skole og familie og samfunnet forøvrig legger til rette for at barna får utvikle seg og at de får lov til å være stille og forsiktig. De voksne må akseptere at barna trenger tid for seg selv, at de ønsker å være alene og at de trenger det for å kunne møte morgendagen som gjerne bringer med seg nye utfordringer der de blir eksponert for den mer ekstroverte verden som kan være slitsom for dem. Forskingen slår fast at disse barna er begavede, at de følsomme og at de er trofast og til å stole på. Dette er positive egenskaper som må anerkjennes.

Når det gjelder barn og elever som viser innagerende atferd kan det være en gruppe det er lett å glemme at eksisterer. Lund (2012) hevder at elevenes vekst og utvikling påvirkes av hvordan barnehage og skole møter barna. Innagerende problematferd må derfor møtes på lik linje med andre atferdsproblemer. Som voksenperson er det viktig å være oppmerksom på elevenes atferd, slik at man kan fange opp problemet så tidlig som mulig. For å sikre elevenes vekst, læring og utvikling må profesjonene i skolen derfor legge til rette for et støttende læringsmiljø for disse elevene.

Flere av forfatterne jeg har brukt i oppgaven (Cain 2013, Skyggebjerg 2014 og Aunaas 2018) hevder at vi lever i et samfunn der idealet er å være utadvendt og sosial. Det går frem at det er viktig å være sosialt aktiv, ha en stor vennekrets og oppleve ting sammen med andre. Det går likevel frem at mange har behov for med jevne mellomrom å trekke seg tilbake og være alene. Som vernepleier så kan vi jobbe opp mot barn i skolen som trenger tilrettelegging. Både barn som er stille og barn som er mer utagerende. Det som er felles for alle disse barna er at de bør bli møtt med respekt fra de som skal jobbe med dem og at de får en opplevelse av å bli inkludert, selv om de er litt annerledes enn «alle andre». Som ferdig utdannet vernepleier er jeg glad for at utdannelsen vektlegger en helhetlig tankegang. Alle barn og unge uavhengig av personlighet er unike og har en egenverdi som samfunnet må lære seg å verdsette.

6.0 Litteraturliste

Aadland, Einar. 2015. *Og eg ser på deg – Vitenskapsteori i helse- og sosialfag*. 3.utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Aron, Elaine. 2014. *Særlig sensitive barn*. Oslo: Cappelen Damm

Aunaas, Line. 2018. *Introverte barn i barnehage, skole og SFO. Vil du ikke være med og leke?* Oslo: Kommuneforlaget AS.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). *Oppslagsverk for ungdom*. Ung.no. Lest 01.05.2019

https://www.ung.no/skolen/3031_Du_har_rett_pa_tilpasset_oppl%C3%A6ring.html

Cain, Susan. 2013. *Stille. Introvert styrke i en verden som aldri slutter å snakke*. Oslo: Pax Forlag AS.

Dalland, Olav. 2014. *Metode og oppgaveskriving*. 5.utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Flaten, Kirsten. 2010. *Barn med sosial angst og sjenanse*. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Hansen, Karin Eldøen. 2017. *Jenta som blir stum*. NRK

<https://www.nrk.no/viten/xl/jenta-som-blir-stum-1.13273415>

Helgeland, Ingeborg Marie. 2008. *Forebyggende arbeid i skolen. Om barn med sosiale og emosjonelle vansker*. Oslo: Kommuneforlaget

Kunnskapsdepartementet. 2019. *Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning*.

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-03-15-411?q=rammeplan%20vernepleie>

Lund, Ingrid. 2004. *Hun sitter jo bare der!* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Lund, Ingrid. 2012. *Det stille atferdsproblemet. Innagerende atferd i barnehage og skole.* Oslo: Fagbokforlaget.

Nortun, Harald. 2012. *Taus.* Oslo: Cappelen Damm AS.

Ogden, Terje. 2009. *Sosial kompetanse og problematferd i skolen.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Ogden, Terje. 2015. *Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Omdal, Heidi. 2016. *Når barnet unngår å snakke. Selektiv mutisme i barnehage og skole.* Oslo: Universitetsforlaget.

Opplæringsloven. 1998. *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen.* https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_1 (Lest 01.02.2019)

Owren, Thomas og Sølvi Linde. 2011. *Vernepleiefaglig teori og praksis. Sosial helse og funksjon.* Oslo: Universitetsforlaget.

Regjeringen. Barneombudet.no. <https://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/artikkel-2/> Lest 01.05.19

Regjeringen. Barne- og familiedepartementet. *FN,s konvensjon om barnets rettigheter.* 1989. Regjeringen i Norge.

Skyggebjerg, Anna. 2014. *Introvert. Stå for den du er.* Oslo: Arneberg forlag AS

Sæteren, Anne-Lise. 2019. *Læreren i møte med elever med stille atferd.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Nøra, Stig. 2013. *Stille barn forsømmes.* Oslo: OsloMet Storbyuniversitetet.

<https://forskning.no/barn-og-ungdom-helsetjenester-skole-og-utdanning/stille-barn-forsommes/652095> Lest 01.05.19

Statistisk sentralbyrå. 2018. *Utdanningsstatistikker*. ssb.no.

<https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen/aar> Lest 01.05.19

Utdanningsdirektoratet. 2019. Læreplanverket.

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/muntlige-ferdigheter/> Lest 01.05.19